

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2024)

Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου: «Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα: Συνεργασία, Προκλήσεις, Δυσκολίες και Προοπτικές»

2^ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο

“Σχολείο, Οικογένεια και Κοινότητα:
Συνεργασία, Προκλήσεις,
Δυσκολίες και Προοπτικές”

Πρακτικά Συνεδρίου

29-30 Νοεμβρίου 2024
Κέντρο Διάδοσης Ερευνητικών Αποτελεσμάτων
του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Διοργάνωση

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Υπό την αιγίδα
Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

Σε συνεργασία με

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής
Τμήμα Ψυχολογίας, Π.Τ.Δ.Ε., Τ.Ε.Φ.Α.Α.
Εργαστήριο Ψυχολογίας και Εκπαίδευσης
του Παιδιού - ΨΥΧΗ (Τ.Ε.Π.Α.Ε.)
Περιφερειακή Δίπλη Α/θμιας & Β/θμιας
Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας

ISBN: 978-618-82743-3-4

Συνεργασία σχολείου και οικογένειας: Ένα παράδειγμα εκπαιδευτικού προγράμματος ενίσχυσης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων (soft skills)

Σοφία Τσάτσου-Νικολούλη, Γεώργιος Χαλκιάς

doi: [10.12681/pansynschool.7489](https://doi.org/10.12681/pansynschool.7489)

Συνεργασία σχολείου και οικογένειας: Ένα παράδειγμα εκπαιδευτικού προγράμματος ενίσχυσης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων (soft skills)

Τσάτσου-Νικολούλη Σοφία

Συμβασιούχος Διδάσκουσα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
sofitsatsou@gmail.com

Χαλκιάς Γεώργιος

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Ανατολικής Θεσσαλονίκης
gchalkias@sch.gr

Περίληψη

Η συνεργασία σχολείου και οικογένειας αποτελεί βασική συνιστώσα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς επηρεάζει σημαντικά τη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να συνεργάζονται απρόσκοπτα, μεριμνώντας από κοινού για την ενίσχυση όλων των δεξιοτήτων των παιδιών που σχετίζονται, όχι μόνο με την ακαδημαϊκή γνώση, αλλά και με εκείνες που αφορούν τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά προσεγγίζουν και αξιοποιούν ποικίλες καταστάσεις. Το ερευνητικό/παρεμβατικό πρόγραμμα «Οριζόντιες/Μαλακές Δεξιότητες (SoftSkills)& Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή» του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας αποσκοπεί στην ενίσχυση των εν λόγω δεξιοτήτων, περιλαμβάνοντας τρόπους που ενισχύουν τη συνεργασία σχολείου-οικογένειας και δίνουν έμφαση στη μεταξύ τους επικοινωνία μέσα από την παροχή οδηγιών, ιδεών και βοηθητικού υλικού προς τους γονείς. Η αξιολόγηση των δεξιοτήτων πραγματοποιήθηκε μέσω ενός σταθμισμένου ερωτηματολογίου 26 ερωτήσεων κλειστού τύπου που συμπληρώθηκε από τους γονείς των 572 μαθητών/τριών, που συμμετείχαν στο πρόγραμμα (Ομάδα Παρέμβασης), αλλά και από τους γονείς των 319 μαθητών/τριών, που παρακολούθησαν μόνο το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου (Ομάδα Ελέγχου). Στη διαδικασία της αρχικής και τελικής αξιολόγησης συμμετείχαν οι γονείς και των δύο ομάδων των μαθητών/τριών. Ο στόχος του παρόντος άρθρου είναι διττός: Από τη μία να παρουσιάσει μία γκάμα πρακτικών που ενισχύουν τη γονεϊκή εμπλοκή, όπως ενημερώσεις για παροχή πληροφοριών, αξιοποίηση κατάλληλου παιδαγωγικού υλικού, από κοινού εφαρμογή εξειδικευμένων στρατηγικών και από την άλλη, μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας να αναδείξει την αποτίμηση των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων των μαθητών/τριών από τους ίδιους τους γονείς τους. Από τα παραπάνω θα εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα τόσο για τον βαθμό συσχέτισης της δημιουργικής ανάγνωσης /γραφής με τις μαλακές/οριζόντιες δεξιότητες, όσο και για την αποτελεσματικότητα της γονεϊκής εμπλοκής στη μαθησιακή διαδικασία.

Λέξεις κλειδιά: σχολείο, οικογένεια, οριζόντιες δεξιότητες

1. Εισαγωγή

Οι μαλακές/οριζόντιες δεξιότητες (softskills) αποτελούν ένα ευρύ σύνολο ικανοτήτων, στάσεων και συμπεριφορών που επιτρέπουν στο άτομο να δραστηριοποιείται

αποτελεσματικά στο περιβάλλον του, να συνεργάζεται καλά με τους άλλους και να επιτυγχάνει τους στόχους του. Μάλιστα, είναι ευρέως διαδεδομένες, καθώς συμπληρώνουν άλλες δεξιότητες, όπως τις τεχνικές, τις επαγγελματικές και τις γνωστικές δεξιότητες (Lippman et al., 2015). Άλλωστε, οι παγκοσμιοποιημένες οικονομίες έχουν αυξήσει τη ζήτηση για εργαζόμενους που διαθέτουν τις εν λόγω δεξιότητες, καθώς τους δίνουν τη δυνατότητα να εργάζονται αποτελεσματικά ατομικά ή ομαδικά, να είναι πιο υπεύθυνοι και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες (Khasanzyanova, 2017). Σε ό,τι αφορά τον χώρο της εκπαίδευσης, οι δεξιότητες αυτές είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τους μαθητές και τις μαθήτριες, καθώς ταυτίζονται με τις κοινωνικο-συναισθηματικές τους δεξιότητες, άρα και την επιτυχία τους στο σχολικό και όχι μόνο περιβάλλον (CASEL Guide, 2013).

Οι μαλακές/οριζόντιες δεξιότητες μπορούν να αποκτηθούν και να αναπτυχθούν μέσω της εκπαίδευσης και του κατάλληλου περιβάλλοντος (Heckman&Kautz, 2013), ενώ και οι ίδιοι οι γονείς μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυσή τους (Conger&Donnellan, 2007). Άλλωστε, σε ό,τι αφορά τους τελευταίους, μπορούν να προσφέρουν ποικίλες ευκαιρίες μάθησης των δεξιοτήτων αυτών στο σπίτι, λειτουργώντας, παράλληλα, και οι ίδιοι ως πρότυπα συμπεριφοράς, εξηγώντας υποχρεώσεις κι εμπλέκοντας τα παιδιά τους σε ποικίλες δραστηριότητες (The Center for ParentingEducation, 2020). Μάλιστα, η συνεργασία μεταξύ οικογένειας και σχολείου μπορεί να βοηθήσει και τις δύο πλευρές ώστε να ανταποκριθούν στους ρόλους τους, βελτιώνοντας το σχολικό κλίμα, παρέχοντας υποστήριξη για την ανάπτυξη των γονεϊκών δεξιοτήτων, αλλά και διευκολύνοντας το έργο των ίδιων των εκπαιδευτικών (Milak, 2020).

Η παρούσα εργασία έχει διττό στόχο: Αφενός, να παρουσιάσει τις πρακτικές ενίσχυσης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων μέσω της συνεργασίας σχολείου και οικογένειας, έτσι όπως περιλαμβάνονται στο ερευνητικό/παρεμβατικό πρόγραμμα του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας «Μαλακές/Οριζόντιες Δεξιότητες (SoftSkills) & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή» και αφετέρου, μέσα από τα αποτελέσματα της εν λόγω έρευνας να αναδείξει την αποτίμηση των δεξιοτήτων αυτών από τους ίδιους τους γονείς των μαθητών/τριών των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου.

2. Η συνεργασία σχολείου και οικογένειας μέσα από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα “Μαλακές/Οριζόντιες Δεξιότητες (SoftSkills) & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή”

Το ερευνητικό/παρεμβατικό πρόγραμμα “Μαλακές/Οριζόντιες Δεξιότητες (SoftSkills) & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή” του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας υλοποιήθηκε κατά τη σχολική χρονιά 2023 - 2024 σε δημοτικά σχολεία των νομών Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Πέλλας, Ημαθίας, Σερρών και Λήμνου και είχε διάρκεια τρεισήμισι μήνες περίπου. Περιλαμβάνει πρωτότυπο υλικό (έντυπο, ψηφιακό, εποπτικό) ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος ενίσχυσης των εν λόγω δεξιοτήτων μέσω της δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής (εικόνα 1), το οποίο διαμορφώθηκε σύμφωνα με το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό Σχολείο (2022) και απευθύνεται στους μαθητές και τις μαθήτριες των δύο τελευταίων τάξεων.

Εικόνα 1. Το υλικό του προγράμματος

Ειδικότερα, ο σκοπός του είναι διττός: Αφενός, να ενισχύσει τις διαπροσωπικές και ενδοπροσωπικές δεξιότητες των μαθητών/τριών, ώστε να επικοινωνούν, να συνεργάζονται, να επιλύουν συγκρούσεις, να είναι ευέλικτοι και δημιουργικοί, να λύνουν προβλήματα, να κινητοποιούνται, να θέτουν στόχους, να εμφανίζουν αυτοπεποίθηση, να διαχειρίζονται τον χρόνο τους, να παρακινούν/καθοδηγούν τους άλλους και να είναι φιλικοί. Αφετέρου, να αναδείξει την ενίσχυση των παραπάνω δεξιοτήτων μέσα από την προσέγγιση της δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής, τις διδακτικές τους τεχνικές, τις παρεμβάσεις και τις δημιουργικές τους προεκτάσεις.

Να τονιστεί ότι το πρόγραμμα αποτελείται από 13 εργαστήρια δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής στο πλαίσιο των οποίων οι μαθητές και οι μαθήτριες ακολουθούν τα εξής διαδοχικά βήματα: Δραστηριότητες δημιουργικής ανάγνωσης: α) περιγραφική φάση, κατά την οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες αλληλεπιδρούν με το πολυτροπικό κείμενο, το οποίο λειτουργεί ως εφαλτήριο και ανακαλύπτουν τις απόψεις και τις ιδέες του, β) φάση προσωπικής ερμηνείας, κατά την οποία προσεγγίζουν το κείμενο με βάση τις δικές τους εμπειρίες, απόψεις και συναισθήματα, γ) φάση κριτικής ανάλυσης, κατά την οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες προβληματίζονται, συνάγουν συμπεράσματα, αναζητούν συνέπειες και αναλύουν. Ακολουθεί δ) η φάση της δημιουργικής δράσης, η οποία περιλαμβάνει τις δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με τα ακόλουθα στάδια: α) επινόηση, κατά το οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες ανακαλύπτουν, δημιουργούν γνώσεις και τεχνικές διαμέσου της κριτικής ανάγνωσης και του σχολιασμού ποικίλων κειμενικών ειδών και τύπων, β) οργάνωση, κατά το οποίο αποτυπώνουν/εφαρμόζουν την παραπάνω αποκτηθείσα γνώση σε γραπτό κείμενο, μετασχηματίζοντάς τη σε νέα γνώση με την επίδραση ενός ερεθίσματος που τους προσφέρει ο δάσκαλος/εμπυχωτής και με βάση τις ίδιες τις εμπειρίες τους, γ) συγγραφή/παρουσίαση, κατά το οποίο γράφουν τα κείμενά τους και λαμβάνουν ανατροφοδότηση με την ανακοίνωση/δημοσιοποίησή τους. Το παραγόμενο κείμενο γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας, κατά την οποία οι μαθητές και οι μαθήτριες καταθέτουν τις απόψεις τους και ανακοινώνουν τις διαδικασίες παραγωγής του κειμένου.

Αξίζει να τονιστεί ότι το εν λόγω πρόγραμμα βραβεύτηκε με το βραβείο SILVER στον ετήσιο θεσμό EDUCATIONLEADERSAWARDS 2024 στην κατηγορία “Καινοτομία στη

Διδασκαλία στη Δημόσια Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση” (Εικόνα από το βραβείο υπάρχει στο Παράρτημα).

Στο πλαίσιο του προγράμματος και αναφορικά με τη γονεϊκή εμπλοκή, προτείνονται στους γονείς δράσεις ενίσχυσης των εν λόγω δεξιοτήτων. Μέσω αυτών οι γονείς μπορούν να γνωρίσουν διάφορους τρόπους αξιοποίησης αυθεντικών μαθησιακών ευκαιριών στο πλαίσιο οικογενειακών πρακτικών, βοηθώντας τους έτσι να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει τη “μάθηση” των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων, τόσο ως περιεχόμενο όσο και ως διαδικασία. Ειδικότερα, μέσω της αποστολής (έντυπης ή ψηφιακής) 13 επιστολών (μία για κάθε εργαστήριο/δεξιότητα) μετά το πέρας του κάθε εργαστηρίου, παρέχει ξεκάθαρους στόχους στους γονείς, καθώς και πρακτικές συμβουλές και ιδέες προκειμένου να συνδράμουν και οι ίδιοι από το σπίτι στην ενίσχυση των δεξιοτήτων των παιδιών τους (Ενδεικτικά, μία από τις εν λόγω επιστολές υπάρχει στο Παράρτημα). Επιπλέον, ως βοηθητικό υλικό στέλνονται 13 παρουσιάσεις powerpoint (μία για κάθε εργαστήριο/δεξιότητα), προκειμένου οι γονείς να ενημερωθούν πληρέστερα για την κάθε δεξιότητα, αλλά και να πάρουν ιδέες για το πώς να βοηθήσουν στην ενίσχυσή τους (Ενδεικτικά, μία από τις 13 παρουσιάσεις υπάρχει στο Παράρτημα).

Στο πλαίσιο της αμφίδρομης επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και οικογένειας, όπου και οι δύο πλευρές έχουν τον ρόλο του συνεργάτη και διακρίνονται για την αμοιβαία τους δέσμευση κι εμπλοκή, παρέχεται στους γονείς ερωτηματολόγιο αξιολόγησης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων των παιδιών τους κατά την αρχική αξιολόγηση (πριν το πρόγραμμα) και κατά την τελική (μετά το πρόγραμμα). Με τον τρόπο αυτόν οι γονείς συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου προφίλ του μαθητή και της μαθήτριάς, παρέχοντας πληροφορίες για τη ζωή του παιδιού εκτός σχολείου, αλλά και εμπλουτίζοντας την εικόνα του εκπαιδευτικού γι’ αυτό. Ολοκληρώνοντας, στο πλαίσιο του προγράμματος και των δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής προτείνεται στους εκπαιδευτικούς η τακτική αποστολή του φακέλου (portfolio) με τα παραγόμενα των μαθητών/τριών στους γονείς τους, ώστε να παρακολουθούν την εξέλιξή του και να ενημερώνονται σχετικά με τις δράσεις που πραγματοποιούνται.

3. Το ερευνητικό πρόγραμμα “Μαλακές/Οριζόντιες Δεξιότητες (SoftSkills) & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή”

3.1. Σύνοψη βιβλιογραφική ανασκόπηση

Έρευνες έχουν δείξει ότι τα άτομα που κατέχουν τις σκληρές, αλλά και τις μαλακές δεξιότητες είναι πιο επιτυχημένα στη ζωή τους (Majid et al., 2012. Schulz, 2008. Wats&Wats, 2009). Ωστόσο, στα περισσότερα εκπαιδευτικά συστήματα η ανάπτυξή τους έχει παραμεληθεί (Schulz, όπ.π.) ή αποτελούν αντικείμενο εκπαίδευσης κυρίως των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (Cinque, 2016), παρά το γεγονός ότι η εκπαίδευσή τους οφείλει να ξεκινάει ακόμα και στην πρώιμη παιδική ηλικία και όχι στο πανεπιστήμιο, γιατί τότε θα είναι πολύ αργά (Laureta, 2018). Επιπλέον, ένας αριθμός ερευνών αφορά τις δεξιότητες των ίδιων των εκπαιδευτικών και κυρίως την ικανότητά τους να επικοινωνούν με

τους μαθητές και τις μαθήτριές τους (Karras, 2022), τους γονείς τους και τους συναδέλφους τους (Hronaetal., 2022).

Εστιάζοντας στην ελληνική πραγματικότητα, έχουν πραγματοποιηθεί ελάχιστα εκπαιδευτικά προγράμματα ενίσχυσης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων που να είναι στοχευμένα στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γιαννούδης, 2009. Κουρμούση 2012. Μαρκογιαννάκης, 2020. Τσάτσου-Νικολούλη, 2020). Μάλιστα, φαίνεται ότι δεν υπήρξε πρόγραμμα που να αφορά τη δημιουργικότητα, τη μαθητοκεντρική διδασκαλία, τη βιωματική μάθηση, την προσέγγιση των δεξιοτήτων συνδυαστικά, τη δημιουργία ενός ασφαλούς και υποστηρικτικού περιβάλλοντος και τέλος τη συνεργασία με την ίδια οικογένεια σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία (Nazaré de Freitas&Almendra, 2021. Soaresetal., 2017).

3.2. Σκοπός και υποθέσεις της έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι η αποτίμηση του βαθμού ενίσχυσης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων (softskills) των μαθητών/τριών των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου από τους ίδιους τους γονείς τους μέσα από την υλοποίηση του ερευνητικού/παρεμβατικού προγράμματος “Οριζόντιες/Μαλακές Δεξιότητες (SoftSkills) & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή” του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Οι υποθέσεις της έρευνας είναι οι εξής:

Η εφαρμογή του εν λόγω προγράμματος θα οδηγήσει στην ενίσχυση των παρακάτω δεξιοτήτων:

- Επικοινωνία
- Ομαδική εργασία
- Επίλυση συγκρούσεων
- Ευελιξία
- Επίλυση προβλημάτων
- Δημιουργικότητα
- Κίνητρο
- Προσωπική ανάπτυξη
- Διαχείριση χρόνου
- Αυτοπεποίθηση
- Ηγεσία
- Ενθάρρυνση
- Διαπροσωπικές σχέσεις

3.3. Μεθοδολογία της έρευνας

Η στρατηγική που ακολουθήθηκε για να σχεδιαστεί η έρευνα είναι βασισμένη στο μοντέλο ABC του DeVries (1998: 92-108). Στο Α' στάδιο του μοντέλου αναζητήθηκαν πληροφορίες σχετικά με τις μαλακές/οριζόντιες δεξιότητες των μαθητών/τριών μέσα από έρευνες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και από τις ελλείψεις που αναδείχτηκαν αποφασίστηκε η δημιουργία του εν λόγω εκπαιδευτικού προγράμματος, έχοντας ως ομάδα στόχου τα

παιδιά της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης του δημοτικού σχολείου. Στο στάδιο Β΄ καθορίστηκαν οι σκοποί και οι στόχοι της έρευνας, εφαρμόστηκε η παρέμβαση κι έγινε η ανάλυση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων. Στο στάδιο Γ΄ προωθήθηκε η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια κι έγινε διάχυση του προγράμματος και των αποτελεσμάτων της έρευνας. Για τη διεξαγωγή της έρευνας χορηγήθηκε άδεια από την Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας.

3.4. Δημιουργία Ομάδων

Για την ανεύρεση των δασκάλων των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου που θα επιθυμούσαν να συμμετάσχουν στην έρευνα στάλθηκε στα σχολεία σχετική Επιστολή/Πρόσκληση κι έγιναν τέσσερις παρουσιάσεις του προγράμματος στη Θεσσαλονίκη (ανατολική και δυτική), στη Χαλκιδική και στην Ημαθία.

Από την πρώτη στιγμή, οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν την επιθυμία να ενταχθούν στην Ομάδα Παρέμβασης (υλοποίηση προγράμματος και συμπλήρωση ερωτηματολογίων) ή στην Ομάδα Ελέγχου (υλοποίηση αναλυτικού προγράμματος και συμπλήρωση ερωτηματολογίων) επικαλούμενοι είτε λόγους ελλείψεων στις εν λόγω δεξιότητες, αναφορικά με την πρώτη ομάδα, είτε εκφράζοντας ανησυχία για τα ερωτηματολόγια και τη διάρκεια του προγράμματος, αναφορικά με τη δεύτερη ομάδα.

Στους γονείς των μαθητών/τριών και των δύο ομάδων στάλθηκε σχετικό έντυπο συγκατάθεσης, ώστε να ενημερωθούν για την έρευνα και να δηλώσουν εγγράφως τη συναίνεσή τους εφόσον επιθυμούσαν να συμμετάσχουν σε αυτήν.

3.5. Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα των μαθητών/τριών που συμμετείχαν στην έρευνα με τη συμπλήρωση και των δύο ερωτηματολογίων αξιολόγησης (αρχική και τελική) από τους δασκάλους τους αποτελείται από 1020 μαθητές/τριες εκ των οποίων οι 341 ανήκουν στην Ομάδα Ελέγχου και οι 679 στην Ομάδα Παρέμβασης. Το δείγμα των μαθητών/τριών που συμμετείχαν στην έρευνα με τη συμπλήρωση και των δύο ερωτηματολογίων αξιολόγησης (αρχική και τελική) από τους γονείς αποτελείται από 891 μαθητές εκ των οποίων οι 319 ανήκουν στην Ομάδα Ελέγχου και οι 572 στην Ομάδα Παρέμβασης.

3.6. Εργαλείο αξιολόγησης

Η συλλογή των στοιχείων για τον προσδιορισμό του επιπέδου των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων των παιδιών πραγματοποιήθηκε με τη χρήση δομημένου αυτοσχέδιου ερωτηματολογίου, το οποίο ονομάστηκε “Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Μαλακών/Οριζόντιων Δεξιοτήτων (SoftSkills) στην Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη του Δημοτικού Σχολείου”. Το ίδιο ερωτηματολόγιο αξιοποιήθηκε από τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς με κάποιες

μόνο διαφοροποιήσεις ως προς το πρώτο μέρος του (δημογραφικά στοιχεία), ενώ το δεύτερο μέρος που αφορά την αξιολόγηση των δεξιοτήτων είναι το ίδιο.

Για τη δημιουργία των 26 ερωτήσεων του ερωτηματολογίου μελετήθηκαν τα παρακάτω ερωτηματολόγια αξιολόγησης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων: α) “*SoftSkillsAssessmentforSecondaryStudents*” της Schochler (2014), β) “*SoftSkillsSelf-Assessment*” της JuniorAchievement (2013), γ) Τα εργαλεία για την αξιολόγηση των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων του προγράμματος ICARO (2019), δ) “*LifeEffectivenessQuestionnaire (LEQ-H)* του Neill και των συνεργατών του (2003), όπως και της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με τις μαλακές/οριζόντιες δεξιότητες. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει 26 δηλώσεις που χωρίζονται σε 13 υπο-κλίμακες και οι οποίες είναι:

- Επικοινωνία
- Ομαδική εργασία
- Επίλυση συγκρούσεων
- Ευελιξία
- Επίλυση προβλημάτων
- Δημιουργικότητα
- Κίνητρο
- Προσωπική ανάπτυξη
- Διαχείριση χρόνου
- Αυτοπεποίθηση
- Ηγεσία
- Ενθάρρυνση
- Διαπροσωπικές σχέσεις

Η αξιοπιστία κάθε στοιχείου μετρήθηκε με τον υπολογισμό του συντελεστή συμφωνίας (Agreement Coefficient) AC2 του Gwet (2008), ενώ η διαδικασία “Έλεγχος-Επανελέγχος” υπέδειξε ότι υπάρχει συνέπεια στις απαντήσεις που παρείχαν οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα μεταξύ της πρώτης και δεύτερης συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου.

3.7. Συλλογή δεδομένων

Το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε 891 γονείς μαθητών/τριών των δημόσιων ελληνικών σχολείων της Κεντρικής Μακεδονίας και σε ένα δημοτικό σχολείο της Λήμνου, οι οποίοι το συμπλήρωσαν διατηρώντας την ανωνυμία τους μέσω της χρήσης κωδικών που τους δόθηκαν. Η ίδια διαδικασία επαναλήφθηκε τρεις μήνες περίπου μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης.

3.8. Επεξεργασία δεδομένων/Μεθοδολογία

Το “Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης Μαλακών/Οριζόντιων Δεξιοτήτων (SoftSkills) για την Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη του Δημοτικού σχολείου” απαρτίζεται από δύο ενότητες: α) δημογραφικά στοιχεία και β) αξιολογήσεις σχετικά με τις δεξιότητες των μαθητών/τριών. Η δεύτερη

ενότητα περιλαμβάνει 26 ερωτήσεις για την αξιολόγηση 13 δεξιοτήτων (δύο ερωτήσεις για την αξιολόγηση μίας δεξιότητας). Η κάθε ερώτηση απαντάται σε 5-βάθμια κλίμακα με αντίστοιχη αριθμητική κωδικοποίηση: 1-ποτέ, 2-σπάνια, 3-μερικές φορές, 4-συχνά, 5-πάντα. Η τιμή που δηλώνει την αξιολόγηση μίας δεξιότητας υπολογίζεται ως ο μέσος όρος των αντίστοιχων δύο ερωτήσεων που την αφορούν.

Για την περιγραφή των απαντήσεων που δόθηκαν στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου κατασκευάστηκαν πίνακες κατανομής συχνοτήτων για κάθε μία ερώτηση με ποιοτική κλίμακα μέτρησης και υπολογίστηκαν οι μέσες τιμές και οι αντίστοιχες τυπικές αποκλίσεις για κάθε ερώτηση με ποσοτική κλίμακα μέτρησης.

Για την περιγραφή των απαντήσεων που δόθηκαν στη δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου υπολογίστηκαν οι μέσες τιμές και οι αντίστοιχες τυπικές αποκλίσεις των αξιολογήσεων για κάθε δεξιότητα.

Τα παραπάνω αποτελέσματα παράγονται και παρουσιάζονται για κάθε ομάδα μαθητών/τριών: Ομάδα Ελέγχου και Ομάδα Παρέμβασης.

Οι αναλύσεις διενεργήθηκαν με τη χρήση του IBMSPSSStatistics (version 19).

3.9. Αποτελέσματα στατιστικής επεξεργασίας

Το δείγμα των μαθητών/τριών που συμμετέχουν στην έρευνα με τη συμπλήρωση και των δύο ερωτηματολογίων αξιολόγησης (αρχική και τελική) από τους γονείς τους αποτελείται από 891 μαθητές/τριες εκ των οποίων οι 319 (35,8%) ανήκουν στην Ομάδα Ελέγχου και οι 572 (64,2%) στην Ομάδα Παρέμβασης. Οι 359 (40,3%) μαθητές φοιτούν στην Ε΄ τάξη και οι 532 (59,7%) φοιτούν στη ΣΤ΄ τάξη. Επίσης, οι 421 (47,3%) μαθητές είναι αγόρια και οι 470 (52,7%) κορίτσια.

Από την Ομάδα Ελέγχου, οι 179 (56,1%) μαθητές/τριες φοιτούν στην Ε΄ τάξη και οι 140 (43,9%) φοιτούν στη ΣΤ΄ τάξη. Επίσης, οι 140 (43,9%) μαθητές είναι αγόρια και οι 179 (56,1%) κορίτσια. Από την Ομάδα Παρέμβασης, οι 180 (31,5%) μαθητές φοιτούν στην Ε΄ τάξη και οι 392 (68,5%) φοιτούν στη ΣΤ΄ τάξη. Επίσης, οι 281 (49,1%) μαθητές είναι αγόρια και οι 291 (50,9%) κορίτσια.

Οι 144 (16,2%) γονείς που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο ήταν πατέρες και οι 747 (83,8%) μητέρες. Ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, το 9,7% είναι απόφοιτοι δημοτικού, το 4,0% απόφοιτοι γυμνασίου, το 14,7% απόφοιτοι λυκείου, το 20,6% έχει ανώτερη εκπαίδευση, το 33,8% έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση και το 17,2% έχει μεταπτυχιακές σπουδές. Η ηλικία των γονέων που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο κυμαίνεται από 28 έως 65 έτη, με μέσο όρο τα 43,0 έτη και τυπική απόκλιση τα 5,2 έτη. Το 50,0% των γονέων είναι ηλικίας από 40 έως 47 έτη, το 25% είναι ηλικίας κάτω των 40, ενώ το 25% είναι ηλικίας άνω των 47.

Οι αξιολογήσεις των μαθητών/τριών από τους γονείς σε σχέση με τις δεκατρείς δεξιότητες παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 με τη μορφή μέσων όρων και τυπικών

αποκλίσεων για κάθε μία αξιολόγηση (πριν και μετά την παρέμβαση) και για κάθε μία ομάδα (Ελέγχου και Παρέμβασης).

Πίνακας 1. Περιγραφικά στατιστικά για τις αξιολογήσεις των μαθητών/τριών από τους γονείς πριν και μετά την παρέμβαση ανά ομάδα (Ελέγχου και Παρέμβασης)

ΟΜΑΔΑ					
Ελέγχου			Παρέμβασης		
Δεξιότητες	Αξιολόγηση	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση	Μέσος Όρος	Τυπική Απόκλιση
Δ1	Αρχική	3,77	0,67	3,87	0,68
	Τελική	3,85	0,63	3,95	0,65
Δ2	Αρχική	4,55	0,58	4,54	0,59
	Τελική	4,57	0,59	4,51	0,62
Δ3	Αρχική	3,50	0,70	3,51	0,71
	Τελική	3,58	0,72	3,65	0,73
Δ4	Αρχική	3,76	0,75	3,81	0,75
	Τελική	3,80	0,72	3,82	0,75
Δ5	Αρχική	3,54	0,65	3,55	0,66
	Τελική	3,55	0,67	3,63	0,63
Δ6	Αρχική	4,08	0,70	4,05	0,75
	Τελική	4,07	0,75	4,07	0,76
Δ7	Αρχική	3,64	0,83	3,67	0,84
	Τελική	3,69	0,80	3,78	0,80
Δ8	Αρχική	3,57	0,81	3,65	0,81
	Τελική	3,62	0,79	3,71	0,81
Δ9	Αρχική	3,54	0,94	3,63	0,88
	Τελική	3,67	1,21	3,65	0,86

Δ10	Αρχική	3,52	0,71	3,54	0,75
	Τελική	3,63	0,69	3,61	0,74
Δ11	Αρχική	3,78	0,87	3,73	0,89
	Τελική	3,94	0,80	3,79	0,88
Δ12	Αρχική	4,01	0,78	4,12	0,69
	Τελική	4,16	0,77	4,18	0,72
Δ13	Αρχική	4,54	0,55	4,58	0,53
	Τελική	4,54	0,57	4,58	0,54

Ως προς την αξιολόγηση πριν την παρέμβαση, οι βαθμοί, κατά μέσο όρο, ήταν μεγαλύτεροι ή ίσοι για τους μαθητές και τις μαθήτριες της Ομάδας Παρέμβασης σε σχέση με τους μαθητές και τις μαθήτριες της Ομάδας Ελέγχου σε 10 από τις 13 δεξιότητες (Δ1, Δ3, Δ4, Δ5, Δ7, Δ8, Δ9, Δ10, Δ12, Δ13). Από την άλλη μεριά παρατηρείται ότι οι αξιολογήσεις των μαθητών/τριών από τους γονείς μετά την παρέμβαση, κατά μέσο όρο, ήταν μεγαλύτεροι για τους μαθητές και τις μαθήτριες της Ομάδας Παρέμβασης σε σχέση με τους μαθητές και τις μαθήτριες της Ομάδας Ελέγχου στις 9 από τις 13 δεξιότητες (Δ1, Δ3, Δ4, Δ5, Δ6, Δ7, Δ8, Δ12, Δ13).

3.10. Συζήτηση κι ερμηνεία των αποτελεσμάτων

Σε ό,τι αφορά τους γονείς και τον τρόπο που αξιολογούν τα παιδιά τους, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι δεν είναι επαγγελματίες και δεν έχουν την κατάλληλη παιδαγωγική εκπαίδευση προκειμένου να αξιολογήσουν με αντικειμενικότητα και να κάνουν σωστή χρήση του εκάστοτε ερευνητικού εργαλείου (Poskitt, 2018). Μάλιστα, για τον Wong και τους συνεργάτες του (2020), οι πεποιθήσεις των γονέων σχετικά με την αξιολόγηση περιορίζονται σε αυτά που οι ίδιοι έχουν βιώσει όταν ήταν μαθητές και μαθήτριες, γεγονός που μπορεί να προσδίδει υποκειμενικότητα και μεροληψία στις κρίσεις, σκέψεις και αποφάσεις τους. Με τα παραπάνω συμφωνούν και οι Harris και Brown (2016), οι οποίοι αναφέρουν ότι οι γονείς βασίζονται συχνά σε μία διαισθητική αντιμετώπιση της αξιολόγησης, υπερεκτιμώντας την αντικειμενικότητα. Άλλωστε, η συμπεριφορά των παιδιών στο σπίτι είναι διαφορετική από αυτήν στο σχολείο, δεδομένου ότι στο σπίτι μπορούν να επιδεικνύουν όλο το φάσμα των συμπεριφορών από το συμπεριφοριστικό τους ρεπερτόριο (Linder, 1993), ενώ στο σχολείο δεν μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα λόγω της ενδεχόμενης κρίσης τους από τους συνομηλίκους ή τους δασκάλους τους.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δεν έδειξαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ομάδων, αλλά και μεταξύ των δύο αξιολογήσεων, παρά το γεγονός ότι η Ομάδα Παρέμβασης παρουσίασε κατά μέσο όρο μεγαλύτερη ή ίση βαθμολογία μετά την

παρέμβαση σεεννέα από τις δεκατρείς δεξιότητες σε σχέση με την Ομάδα Ελέγχου. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί η έρευνα των Okagaki και Sternberg (1993), σύμφωνα με την οποία οι γονείς με υψηλό μορφωτικό επίπεδο δίνουν μεγαλύτερη σημασία στις γνωστικές παρά στις μη γνωστικές δεξιότητες. Με τα παραπάνω συμφωνούν και τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, καθώς η ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων των γονέων έδειξε ότι το 71,6 % διαθέτει ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, καθώς και μεταπτυχιακές σπουδές. Είναι, λοιπόν, πιθανό η απουσία σημαντικών διαφορών μεταξύ των δύο ομάδων, αλλά και μεταξύ των δύο αξιολογήσεων (αρχική και τελική) να ερμηνεύεται από το γεγονός ότι η παρούσα έρευνα αποπειράται να αξιολογήσει μη γνωστικές δεξιότητες, η μέτρηση των οποίων, ενδεχομένως, να πραγματοποιείται με κάποιον συντηρητισμό από την πλευρά της πλειοψηφίας των γονέων.

4. Συμπεράσματα/Προτάσεις

Λαμβάνοντας υπόψη τις μέσες τιμές και για τις δύο ομάδες των μαθητών/τριών, καθώς και τη μεγαλύτερη ή ίση βαθμολογία που σημείωσε η Ομάδα Παρέμβασης στις εννέα από τις δεκατρείς δεξιότητες σε σχέση με την Ομάδα Ελέγχου, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η δημιουργική ανάγνωση και γραφή αποτελεί ένα εν δυνάμει αποτελεσματικό εργαλείο ενίσχυσης των μαλακών/οριζόντιων δεξιοτήτων (softskills) στις τελευταίες τάξεις του δημοτικού σχολείου. Να διευκρινιστεί, βέβαια, ότι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με σχετικές δραστηριότητες, όπως το πρόγραμμα “Μαλακές/Οριζόντιες Δεξιότητες (SoftSkills) & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή”, δεν αποσκοπεί στο να ενισχύσει τις δεξιότητες των παιδιών βραχυπρόθεσμα, αλλά να συνδράμει σε μακροπρόθεσμες βελτιώσεις αναφορικά με τις ενδοπροσωπικές και διαπροσωπικές τους δεξιότητες. Μάλιστα, αποτελεί ένα σημαντικό βοήθημα για όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες από την πρωτοβάθμια μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση, συντελώντας στην επιτυχή σχολική/ακαδημαϊκή τους πορεία, αλλά και στην ψυχική τους υγεία.

Σε ό,τι αφορά την εμπλοκή των γονέων σε ανάλογα προγράμματα δημιουργικής ανάγνωσης και γραφής με στόχο την ενίσχυση των εν λόγω δεξιοτήτων των παιδιών, αυτή κρίνεται απαραίτητη και, κυρίως, ιδιαίτερα αποτελεσματική. Αρχικά, ενισχύει την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών/τριών και την υιοθέτηση μιας θετικής στάσης και συμπεριφοράς στο σχολείο. Επιπλέον, η γονεϊκή εμπλοκή βοηθάει στη βελτίωση των σχέσεων των γονέων με τα παιδιά τους, ενισχύει την ικανοποίησή τους από τη συνεργασία τους με το σχολείο, αλλά και την αίσθηση της αποτελεσματικότητάς τους ως προς τον γονεϊκό τους ρόλο. Επιπλέον, οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί κατανοούν καλύτερα τους μαθητές τους και καθώς υποστηρίζονται στο έργο τους γίνονται πιο αποτελεσματικοί στη διδασκαλία τους.

Τα σχολικά, λοιπόν, προγράμματα που έχουν ως στόχο να ενισχύσουν τις ενδοπροσωπικές και διαπροσωπικές δεξιότητες των μαθητών/τριών έχουν μεγαλύτερη θετική επίδραση όταν εφαρμόζονται από την πρώιμη παιδική ηλικία και συνεχίζουν σε όλη τη διάρκεια της ακαδημαϊκής τους πορείας. Η αποτελεσματικότητά τους ενισχύεται ακόμα περισσότερο, όταν στηρίζονται στην αμφίδρομη επικοινωνία σχολείου και οικογένειας,

διευκολύνοντας τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου προφίλ του μαθητή και συμβάλλοντας στη συνέχεια της μάθησης και στο σπίτι, ώστε μέσω του συντονισμού των προσπαθειών και των στόχων να επιτευχθεί η πολυπόθητη συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Ξενόγλωσσες

- CASELGuide. (2013). *Effective social and emotional learning programs: Preschool and elementary school edition*. Michigan, ED572721.
- Cinque, M. (2016). Lost in translation. Soft skills development in European countries. *Tuning Journal for Higher Education*, 3(2), 389–427.
- Conger, R. D., & Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Review of Psychology*, 58, 175–199.
- De Vries, H. (1998). Planning health promotion. In: R. Weston & D. Scott (Eds), *Evaluation of Health Promotion*. Stanley Thornes, Cheltenham, 92-108.
- Gwet, K. L. (2008). Computing inter-rater reliability and its variance in the presence of high agreement. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 61(Pt 1), 29–48.
- Harris, L. R., & Brown, G. T. L. (2016). Assessment and parents. In M. A. Peters (Ed.), *Encyclopedia of educational philosophy and theory*, 1–6. Singapore: Springer.
- Heckman, J. J., & Kautz, T. (2012). Hard Evidence on Soft Skills. *Labor Economics*, 19(4), 451–464.
- Hrona, N., Vyshnyk, O., & Pinckuk, I. (2022). Soft Skills Development in Future Primary School Teacher's Training. *Educational Challenges* 27(2), 79-90.
- IBM SPSS Statistics for Windows, Version 19.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Junior Achievement (2013). HS1315 *Soft Skills Self-Assessment*, USA. <https://www.discovernepa.com/wp-content/uploads/2020/04/JA-Worksheet-HS-SoftSkillsAssessment.pdf>
- Karras, K. (2022). *The Importance of Acquiring Soft Skills by Future Primary Teachers: A Comparative Study*. Towards the Next Epoch of Education. BCES Conference Books, 2022, Volume 20. Sofia: Bulgarian Comparative Education Society.
- Khasanzyanova, A. (2017). How volunteering helps students to develop soft skills. *International Review of Education* 63(3).
- Laureta, B. (2018). Soft skills and early childhood education: strange bedfellows or an ideal match? *He Kupu*, 5(3), 28–34.
- Linder, T. W. (1993). *Transdisciplinary play based assessment*. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing.
- Lippman, L. H., Ryberg, R., Carney, R., & Moore, K. A. (2015). *Workforce connections: Key "soft skills" that foster youth workforce success: Toward a consensus across fields*. Washington, DC: Child Trends Inc.
- Majid, S., Liming, Z., Tong, S., & Raihana, S. (2012). Importance of soft skills for education and career success. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education*, 2, 1036–1042.
- Milak, Đ. S. (2020). Učešće roditelja i pedagoga u sprečavanju ranog napuštanja školovanja učenika: dometi i ograničenja [Participation of parents and pedagogues in preventing early school leaving : scope and limitations]. U Radulović L ., Milin V . i Ljujić B . (ur.), *Nacionalni naučni skup Susreti pedagog a: participacija u obrazovanju – pedagoški (p)ogledi*. (pp. 258–264).

- Nazare de Freitas, A. P., & Almendra, R. A. (2021). Soft skills in design education, identification, classification, and relations: Proposal of a conceptual map. *Design and Technology Education*, 26 (3), 245-260.
- Neill, J. T., Marsh, H. W., & Richards, G. E. (2003). *The life effectiveness questionnaire: Development and psychometrics* [Unpublished manuscript]. University of Western Sydney.
- Okagaki, L., & Sternberg, R. J. (1993). Parental beliefs and children's school performance. *ChildDevelopment*, 64, 36-56.
- Poskitt, J. (2018). Sustaining assessment for learning by valuing partnerships and networks. *Assessment Matters*, 12, 80–104.
- Schochler, S. A. (2014). *Keller ISD: Soft Skills Assessment for Secondary Students*. Program Proposal. University of North Texas.
- Schulz, B. (2008). The importance of soft skills: Education beyond academic knowledge. *Journal of Language and Communication*, 2(1), 146–154.
- Soares, F., Babb, S., Diener, O., Gates, S., & Ignatowski, C. (2017). *Guiding principles for building soft skills among adolescents and young adults*. Washington, DC: USAID YouthPower Implementation.
- The Center for Parenting Education (2020). *Parents as teachers*. <https://centerforparentingeducation.org/library-of-articles/responsibility-and-chores/teaching-children/>
- Wats, M., & Wats, R. K. (2009). Developing soft skills in students. *The International Journal of Learning*, 15(12), 1–10.
- Wong, H. M., Kwek, D., & Tan, K. (2020). Changing assessments and the examination culture in Singapore: A review and analysis of Singapore's assessment policies. *AsiaPacificJournalofEducation*, 40(4), 433–457.

Ελληνόγλωσσες

- Γιαννούδης, Γ. (2009). *Η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας ενός προγράμματος δεξιοτήτων ζωής στη Φυσική Αγωγή*. Διδακτορική διατριβή. Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Άσκηση και Ποιότητα Ζωής» των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
- Κουρμούση, Ν. (2012). *Εκπαίδευση σε ατομικές και κοινωνικές δεξιότητες στο πλαίσιο Αγωγής Υγείας στο νηπιαγωγείο*. Διδακτορική διατριβή. Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Μαρκογιαννάκης, Γ. Ν. (2020). *Εκπαίδευση σε ατομικές και κοινωνικές δεξιότητες στο πλαίσιο της Αγωγής Υγείας στην Α' και Β' τάξη του δημοτικού σχολείου*. Διδακτορική διατριβή. Σχολή Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.
- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας στο Δημοτικό (2022). Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542. Αθήνα.
- Τσάτσου-Νικολούλη, Σ. (2020). *Υποστήριξη δεξιοτήτων κοινωνικής μάθησης μέσα από τον παρεμβατικό ρόλο της δημιουργικής γραφής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.
- ICAROPROJECT (2019). *Καινοτόμο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για Ενήλικες σε Οριζόντιες Δεξιότητες*. IO2 Εργαλειοθήκη Αξιολόγησης Οριζόντιων Δεξιοτήτων και Ατομική Χαρτογράφηση Στόχων. Καταγραφή και Ανάπτυξη Πρότυπων Εργαλείων. Heike Kölln-Prisner.

Παράρτημα

Οριζόντιες/Μαλακές Δεξιότητες & Δημιουργική Ανάγνωση και Γραφή Επιστολή προς τους γονείς / Η δεξιότητα της «διαχείρισης του χρόνου»

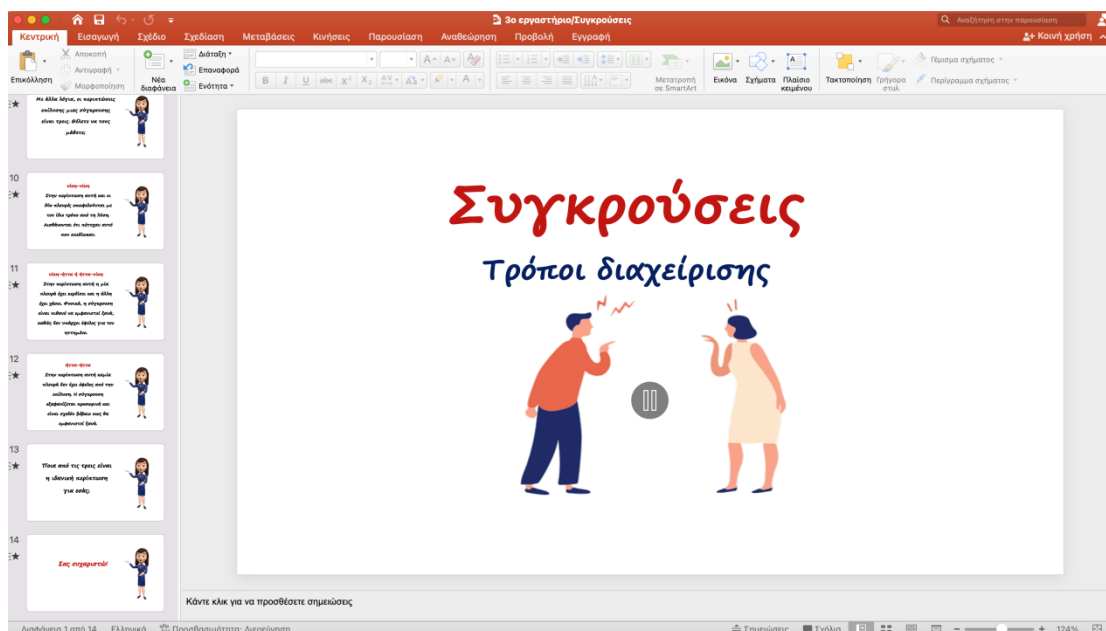
Αγαπητοί γονείς και κηδεμόνες των μαθητών/τριών,

Η διαχείριση του χρόνου είναι ο συστηματικός και πειθαρχημένος προγραμματισμός του χρόνου, δηλαδή η σωστή προτεραιοποίηση εργασιών και στόχων. Για τα παιδιά μπορεί να είναι μία δύσκολη υπόθεση, καθώς μεταξύ του σχολείου και των εξωσχολικών του δραστηριοτήτων δε φαίνεται να υπάρχει αρκετός χρόνος μέσα στη μέρα. Ωστόσο, μπορείτε να βοηθήσετε το παιδί σας να διαχειριστεί αποτελεσματικά τον χρόνο του, καθώς η δεξιότητα αυτή θα του είναι απαραίτητη όταν μελλοντικά πια εισέλθει στον εργασιακό κόσμο.

Δοκιμάστε τις παρακάτω συμβουλές για να εξασκήσετε τη δεξιότητα της διαχείρισης του χρόνου του παιδιού σας:

- ♦ Δημιουργήστε μαζί με το παιδί σας ένα καθημερινό πρόγραμμα. Φροντίστε να συμπεριλάβετε σε αυτό χρόνο για τη μελέτη των μαθημάτων στο σπίτι, ώρα παιχνιδιού και ώρα ύπνου.
- ♦ Χρησιμοποιήστε ένα χρονόμετρο για να το βοηθήσετε να διαχειριστεί τον χρόνο του. Μπορείτε να ρυθμίσετε το χρονόμετρο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ανάλογα με τις δραστηριότητες του παιδιού. Για παράδειγμα, 15 λεπτά για την τακτοποίηση του δωματίου του.
- ♦ Χωρίστε τις εργασίες που έχει να κάνει το παιδί σας σε μικρότερα μέρη, ιδιαίτερα αν δυσκολεύεται να τις ολοκληρώσει. Αυτό θα το βοηθήσει να μην κουραστεί και να τις ολοκληρώσει.
- ♦ Ενθαρρύνετε το να κάνει διαλείμματα. Ζητήστε του, ειδικά όταν μελετάει, να σηκώνεται, να κυκλοφορεί τακτικά και να χαλαρώνει.
- ♦ Βοηθήστε το να έχει στόχους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους. Αυτό θα του δώσει την αίσθηση της ολοκλήρωσης όταν τους πετύχει και θα το βοηθήσει να έχει κίνητρα.
- ♦ Γίνετε καλό πρότυπο για το ίδιο, δείχνοντάς του ένα σωστό παράδειγμα διαχείρισης χρόνου.
- ♦ Καθορίστε μαζί του ποιες δραστηριότητες έχουν προτεραιότητα έναντι κάποιων άλλων. Είναι, ωστόσο, απαραίτητο πρώτα να κατανοήσει το ίδιο τη σημασία κάθε εργασίας, έτσι ώστε να επικεντρωθεί πρώτα στις πιο σημαντικές.
- ♦ Κάθε εργασία που ολοκληρώνεται αποτελεί κι ένα σημαντικό επίτευγμα. Επαινέστε το παιδί σας κι ενθαρρύνετε το να συνεχίσει με τις επόμενες, κάνοντας σωστή διαχείριση του χρόνου του.
- ♦ Μην «παραφορτώνετε» το καθημερινό πρόγραμμα του παιδιού με πολλές δραστηριότητες, τουλάχιστον όχι για όλες τις ημέρες της εβδομάδας.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Παιδαγωγικό Προσχολικής Εκπαίδευσης

<https://docs.google.com/presentation/d/11W90PefCYRaGYzzn2V0l0xVRBB1JfGlo/edit?usp=sharing&ouid=105739161943849683575&rtpof=true&sd=true>

